

Marija Stanonik

Etnološki oris in folklorni paberki o svetem Hieronimu na slovenskih tleh

*Ethnological Outline of Folklore Fragments
on the World of Hieronymus in Slovene Lands*

Izvleček: Članek skuša najprej predstaviti sv. Hieronima v slovenski zavesti, kakor pričajo o njem redki filološki viri. Naključni viri iz starejših obdobj in narečna poimenovanja Hieronimovega imena – Heron (*Heruon*), Ronko ali Rone, Jeruman – pričajo, da je bila v preteklosti zavest o njem veliko bolj živa kot danes. Tretji, etnološki razdelek je tik pred pozabo še prestregel pričevanje, da je bilo nekdaj zatekanje k sv. Hieronimu veliko bolj živo, danes pa ohranja spomin nanj le še cerkveni koledar z bledimi spomini na nekdanja praznovanja ob podružničnih cerkvah, ki so posvečene sv. Hieronimu (*Petkovec, Čelje, Bošamarin /pri Kopru/, Topolovec, Tabor nad Vranskim*), in romanja (*Nanos, Koritnice pri Knežaku, Petkovec, Topolovec*), v Ljubljani pa so oživele t. i. Hieronimove maše v latinščini vsako leto ob emonski krstilnici 30. septembra.

Nobenega slovenskega niti vremenskega pregovora ni, ki bi bil povezan s svetim Hieronimom, čeprav je nekdaj v vinorodnih krajih njegov god vsako leto zaznamoval rok, do katerega naj bi bilo obrano grozdje. Prav to, da je bilo pri romarskih cerkvah sv. Hieronima na razpolago vipavsko grozdje, se je romarjem v Koritnice pri Knežaku in v Čelje pri Ilirski Bistrici zelo vtisnilo v spomin.

Najbogatejši je osrednji razdelek s starodavno pravljico in raznovrstnimi povedkami, kar je pravo malo odkritje, spominskimi pripovedmi, uverami in priprošnjami, v katerih je zaznati predkrščansko mitološko plast pod krščansko odejo, v katero se vrivajo novodobni pojavi. Metanje darov v vodo pomeni pravzaprav darovanje vodi, t. i. sladkorčki pa so očiten dokaz sodobne socialne kulture, saj jih nekdaj niso poznali. Dejstvo je, da zbrano folklorno terensko gradivo ni pripomoglo k razrešitvi vprašanja o kraju (in času) Hieronimovega rojstva.

Ob obeh še kolikor toliko živih Hieronimovih romarskih cerkvah na Notranjskem (Koritnice, Čelje) povzroča začudenje, da je v bližini tudi cerkev, posvečena sv. Antonu Puščavniku, na Taboru pri Vranskem pa so kar v cerkvi sv. Hieronima dodali še oltar sv. Antona Puščavnika in informatorji nesramežljivo in po pravici navajajo, da so se verniki že nekdaj, danes pa se sploh zatekajo bolj k sv. Antonu kot k sv. Hieronimu.

Ključne besede: sveti Hieronim, slovensko etnično ozemlje, zgodovina, slovstvena folklor, šege, romanja

Abstract: *The article tries first to present St. Hieronymus, or St. Jerome, in the Slovene consciousness, as evidenced by rare philological sources. Coincidental sources from older periods and dialectal versions of Hieronymus' name: Heron (Heruon), Ronko or Rone, Jeruman, testify that awareness of him in the past was much more alive than it is today. Testimony that recourse to St. Hieronymus was much more alive in the past than it is today was rescued just before falling into oblivion by the third, ethnological section. Today only the church calendar retains the memory of him with faint reminders of former celebrations beside succursal churches dedicated to St. Hieronymus (Petkovec, Čelje, Bošamarin /near Koper/, Topolovec, Tabor above Vransko) and pilgrimages (Nanos, Koritnice near Knežak, Petkovec, Topolovec), and in Ljubljana, the Hieronymus Mass in Latin has been revived every year on September 30 at the Emona baptistery.*

There is no Slovene or weather proverb connected with St. Hieronymus, although his name day was once marked in wine-growing regions every year as the time by which the grapes were supposed to be harvested. Pilgrims in Koritnice near Knežak and in Čelje near Ilirska Bistrica were very impressed by the fact that Vipava grapes were available at pilgrimage churches of St. Hieronymus.

The central section is the richest, with an ancient fairy tale and a variety of stories, which are little treasures, memoirs, beliefs and intercessions, in which a pre-Christian mythological layer can be seen under the Christian blanket infiltrated by the modern phenomena. Throwing gifts into the water actually means giving to water, and sweets are an obvious proof of modern social culture, since they were formerly unknown. In fact, the collected folklore field material did not help to resolve the question of the place (and date) of Hieronymus' birth.

In addition to the two still vital pilgrimage churches of Hieronymus in Notranjska (Koritnice, Čelje), it is surprising that there is also a church dedicated to St. Anton Puščavnik, and at Tabor near Vransko, an altar to St. Anton Puščavnik was added in the church of St. Jerome and the informants shamelessly but rightly state that believers formerly more often, and today in general, turned to St. Anton than to St. Jerome.

Keywords: *St. Hieronymus, St. Jerome, Slovene ethnic territory, history, literary folklore, jokes, pilgrimage*

Uvod

Slovenska legendna dediščina je na splošno in tudi pri strokovnih obravnavah, za katere je odgovorna slovstvena folkloristika, najbolj zastopljeno področje. Nekaj pozornosti sta bila deležna sveta brata *Ciril in Metod* in *sveti Martin*, veliko manj *sveta Ema*, medtem ko *sveti Hieronim* doslej še ni doživel nobene pozornosti.

Članek želi zbrati na enem mestu motiviko svetega Hieronima v slovenski slovstveni dediščini, jo sistemizirati in interpretirati – tudi z vidika pričevalnosti o njegovem rojstnem kraju. Odpira se vprašanje, kakšnega izvora je: ali je primarna in potrjuje stališča o Hieronimovem rojstnem kraju na tleh, kamor so se pozneje naselili Slovani > Slovenci, ali je drugotna, pač posledica, npr. pozidanih cerkva njemu v čast.

Edina župnijska cerkev svetega Hieronima na slovenskih tleh (Stanonik 1985, 250) je bila nekdam v Kozani v Goriških brdih (Zuljan, 31. 5. 2020),¹ a je s preureditvijo župnij v škofiji Koper leta 2018 (Zuljan, 14. 6. 2020) postala podružnična, tako da danes v Sloveniji svetemu Hieronimu ni posvečena več nobena župnijska cerkev.

Devet podružničnih cerkvá se vrsti od vzhoda proti zahodu: *Tabor* nad Vranskim iz celjske škofije; *Petkovec* v župniji Rovte in *Ivanje Selo* v župniji Unec v ljubljanski škofiji ter šest v koprski škofiji: *Nanos* v župniji Podnanos v Vipavski dolini, *Kozana* v župniji Biljana v Goriških brdih, *Koritnice* v župniji Knežak, *Čelje* v župniji Ilirska Bistrica, *Topolovec* v župniji Sočerga in *Bošamarin* v župniji Koper.

Nekdam sta v ta krog spadali še dve cerkvi; prva je danes posvečena sv. Joahimu (*Jasen* pri Ilirski Bistrici) in druga sv. Katarini (*Branica* na Vipavskem).²

1 Ugibanja o kraju in času Hieronimovega rojstva

Oblikovale so se naslednje domneve:

- *Istrska, Panonska, Dalmatinska, Liburnijska, Kraška*: na območju današnje Pivke (Krasa) med Snežnikom in Nanosom. Rafko Valenčič liburnijsko domnevo dopolnjuje z lastno na podlagi dotlej v Hieronimovem pisanju neupoštevanih zgodovinskih in zemljepisnih dejstev, kot so rimski limes/zapora, Julijske Alpe,³ Emona.

Upošteva najzgodnejšega hrvaškega kronista Toma Arhidiakona Splitskega iz 13. stoletja, danes nekateri, med njimi akademika Mate Suić in Rajko Bratuž, domnevajo, da je bil Stridon med Trsatom (Tarsatica)

1 Uredniška opomba: ko je naveden avtorčin osebni intervju, sledi omembi priimka neposredno vejica, npr. »(Novak, 1. 10. 2021)«, da bi način navajanja intervjuja ločili od navajanja preostalih virov. Poimenski seznam intervjuvancev je na koncu članka.

2 Podatek je z zadnje strani podobice z napisom: SV. HIERONIM *Stridon 347 †Betlehem 419/420 / Ob 1600. obletnici smrti. Poslal mi jo je Tomaž Kodrič, župnik v Podnanosu.

3 »Ne Dalmacija ne Panonija ne prideta v pošteve kot Hieronimov rojstni kraj, pač pa je treba iskati Stridon v območju Julijskih Alp.« (Valenčič 2007, 92)

in Oglejem (Aquilejo). Na tem območju je izpričanih troje še neodkritih antičnih gradišč nad Šapjanami in Pesjakom (na Hrvaškem) ter Gradina nad Starodom (v Sloveniji).

Zgodnje krščansko izročilo z dvema zelo starima pražupnijama Slavina in Jelšane na slovenskem narodnem ozemlju ter ohranjena tradicija češčenja sv. Hieronima, posebno v tistih krajih, upravičujeta misel, da utegne biti Hieronimov Stridon ob današnji prometnici med Reko in Trstom, v t. i. Matarskem in Podgrajskem podolju (Petrič 1996, 16).

Strokovnjaki čas Hieronimovega rojstva umeščajo v desetletje med 340 in 350 po Kristusu, najverjetneje v leto 347. Utemeljene domneve so spodbudile prebivalce iz Staroda, da so 28. septembra 1997 slovesno obhajali spomin na 1650-letnico rojstva sv. Hieronima.

2 Sveti Hieronim v naključnih, a dragocenih virih

Med Slovani, ki so se po sili razmer izseljevali na apeninski polotok, je nastalo več cerkvenih bratovščin. Med njimi slovensko zgodovinopisje omenja slovansko bratovščino sv. Hieronima (*Fraternitas Sancti Hieronymi Illiricorum terre Lanciani*), kjer se pri nekem popisu leta 1488 omenja štiriinšestdeset Slovanov⁴ in Albancev (Gestrin 1978, 18).

Sv. Hieronima sta na novo začela odkrivati humanizem in renesansa. Malokateri svetnik je tako pogosto in na tako različne načine upodobljen v likovni umetnosti kot prav on (Valenčič 2007, 52). Med drugim so v 15. stoletju nastali »neki sveti Hieronimi«, s katerimi umetnostna zgodovina povezuje najdbo slike *Sveti Hieronim*, ki naj bi jo Leonardo da Vinci naslikal v času 1480–1482.⁵

4 Slovani so bili prvenstveno iz dalmatinskih in drugih primorskih krajev, iz slovenskih dežel jih je bilo malo (Gestrin 1978, 237).

5 »[L]eta 1820 naj bi jo kardinal Fesch, Napoleonov stric, odkril pri nekem rimskem starinarju, ki jo je uporabljal kot pokrov zaboja, vendar brez srednjega dela s svetnikovo glavo (morda je bilo tega lažje prodati). Manjkajoči del je nato našel pri svojem čevljarju, temu je služila za delovno površino, položeno na pručko (na hrbtni strani tega dela slike, na kateri so vidni sledovi žaganja in ponovnega pritrtjevanja, so odkrili zareze, narejene s čevljarским krivcem.« (Scaletti 2019, 76.78)

Najzgodnejši vir o svetem Hieronimu, ki se nanaša na Slovence, je konec štirinajstega ali v začetku petnajstega stoletja v cerkvi Treh Kraljev v Kölnu posvečen oltar štirim cerkvenim učiteljem (sveti Hieronim, sveti Avguštín, sveti Ambrož, sveti Gregorij), kar je bil tisti čas vsakdanji patrocínij; toda tedaj morda zavestno izbran – zaradi sv. Hieronima (Stegenšek 1905, 216) – kar bi govorilo o nekakšnem lokalpatriotizmu⁶ v širšem smislu (Pavlič 1886, 207).

Prvi zgodovinar slovenskega rodu (Mihelič 1977, 299) jezuit Martin Bavčer⁷ v kronikalni⁸ *Zgodovini Norika in Furlanije* (1663) v sedemnajstem stoletju omenja prevajalca Svetega pisma v latinščino kot izhodišče za merjenje časa, češ, dolgo po smrti sv. Hieronima, leta 870, je filozof Konstantín izumil glagolski črkopis, ki sta ga sv. Ciril in Metod začela uporabljati za prevajanje svetih knjig, cerkvenih obredov, duhovniških molitev in obredov svete maše v slovanski jezik, in naklonjeno poroča o papeževi uzakonitvi slovanskega bogoslužja (Bratina 2008, 324).

Da je Hieronim avtor glagolice, nima nikakršne znanstvene osnove (Valenčič 2007, 78).

Marcel de Serres, profesor na Znanstveni fakulteti Univerze v Parizu (Priatelj 1911, 130), ki je spremljal Napoleona na njegovih vojnih pohodih, je prišel z njim tudi v Ljubljano. Ko razlaga nastanek cirilice in opisuje zgodovino preganjanja cirilmetodijske cerkve, se sklicuje na Dobrovskega, da je

neki dalmatinski duhovnik iz ljubezni do jezika in liturgije slovanske premotil sovraštvo Antislomanov z genialno prevaro. Premenil je cirilske črke in svojo iznajdbo pripisal sv. Hieronimu, (domnevno) dalmatinskemu rojaku. Tako da so nastali glagoljaši in glagolske črke, ki jih je kurija dovolila. Te črke, imenovane bukvice ali divinica, niso sicer elegantne, a najbolj odgovarjajo potrebam

6 O njem obstaja izročilo, da je bil po eni domnevi doma s slovenskega Krasa, po drugi pa iz Dalmacije.

7 Doma s Primorske, pripadal je avstrijski provinci. Izobraževal se je in pozneje poučeval v latinščini, takrat univerzalnem jeziku Evrope, in se gibal med Prago, Reko, Dunajem in Gorico. To je bil še čas neozaveščenih kultur malih narodov.

8 Ostala je v rokopisu – prvič je izšla v Ljubljani 1991.

slovanščine. Oni menihi, ki so pozneje poizkušali pisati »naše jezike« z latinico, niso sledili Cirilu. Mesto da bi za posebne slovanške glasove ustvarjali posebne nove črke, so po vzgledu Romanov kombinirali po dve črki za en glas. S to sestavljeno pisavo so pričeli pisati katoliški Slovani: Poljaki, Čehi, Lužičani, Slovenci (*les Slowiniens*). (136)

V drugi verziji Hieronim nastopa celo kot prevajalec Svetega pisma v slovanski jezik (starocerkvenoslovanščino) (Valenčič 2007, 57).

Matija Naglič (1799–1854), gorenjski bukovnik, strastni bralec slovenskih knjig in vztrajen prepisovalec pobožnih besedil (Stanonik 1999, 215–232), se je posebno z užitkom zadrževal pri štirih poslednjih rečeh in vire za to témo črpal tudi iz svetega Hieronima (NUK, Ms 1390/197, 14 listov).

V vaški kroniki je ohranil živ utrinek iz Hieronimovega bivanja v Sveti deželi: »Sveti Hieronimus od Betlehemske kmetov perpoveduje, en pravi, da je na Betlehemske v eni jami prebival, se mu je *nejzrečenu fletno* zdelo, ko je Kmeteške ludi po polju inu po vinogradih Psalme, Aleluja inu druge svete pesmi prepevati slišal.« (NUK, Ms 1390/197 *Pridga ob godu Lucije*, 11)

3 Narečna poimenovanja Hieronimovega imena

Ime *Hieronima* Megiserja (Baucer 1991, 147.149.150) v drugi polovici 16. stoletja priča, da omenjeno ime na naših tleh ni bilo pozabljeno.

V slovenskih narečjih so njegovo izgovorjavo poenostavili. Žirovsko (Žiri) se izgovarja »Heron«, dobesečno »Heruon«, v Rovtuh pri Logatcu pa so prvi zlog preprosto izpustili in informatorja za tukajšnji članek začeli klicati *Ronko* ali *Rone*.

Daleč naokrog znano starodavno, zgodovinsko zaščiteno drevo v Stranah pod Nanosom na Pivki pa se še zmeraj imenuje »*Hieronimova tisa*«. ⁹

9 Hieronimova tisa naj bi bila stara okrog 1500 do 1600 let; njen premer je 120 cm, višina 13 m, obseg 380 cm. V iglah naj bi bila posebna zdravilna moč, pa tudi strup, v katerega so namakali konice puštic. (Valenčič 2007, 148)

V konkretnem okolju levi prilastek ne določa lastništva, temveč starost in lokacijo.

Najbrž so glede na to, da je Hieronim na Hrvaškem zelo priljubljen, prebivalci v bližini južne meje, na Notranjskem v Koritnicah pri Knežaku, prevzeli romansko obliko izgovorjave imena, od tod sv. *Jeruman* (Pavlovič, 2. 6. 2019).

4 Hieronim v žanrskem sistemu slovstvene folklore

Besedna umetnost je razdeljena na dve veji. Medtem ko veliko mlajša literatura temelji na zapisani besedi, starejša, prva in prvotna, slovstvena folklor izhaja iz agrafične, predpismenske kulture (Stanonik 2001, 137–146), katere fragmenti obstajajo še danes.

V nasprotju z nekaterimi drugimi svetniki, ki so se udomačili v pesmih ali folklornih obrazcih, predvsem v raznih vremenskih pregovorih, sta ti dve vrsti tu komaj omembe vredni.

4.1 Folklorni obrazci

Splošno znanemu pregovoru »Klin se s klinom izbija« v Franciji dodajajo: »je dejal že sveti Hieronim.« Ta t. i. wellerizem, tj. vrsta pregovora, ki mu je obvezno dodano (zaresno ali fiktivno) ime tistega, ki ga podaja: »Klin se s klinom izbija, je dejal že sveti Hieronim« (Gilson 2017, 154), se je utegnil v francoščini ohraniti prek latinščine.

Ni znano, od kdaj se Hieronimu pripisuje izrek »Parce mihi, Domine, quia Dalmata sum! [Prizanesi mi, Gospod, ker sem Dalmatinec!].¹⁰ Pogosto ga upodabljajo s kamnom v roki, ker da se je z njim bil po prsih v znamenje spokornosti ob zavesti lastne grešnosti in težkega značaja (Scaletti 2019,

---

10 »Verjetno je zaradi tako razburljivega, zbadljivega in občutljivega značaja nastal znani rek, ki ga Hieronim ni nikdar izrekel.« (Valenčič 2007, 49)

76.78), tako tudi na upodobitvi Jožefa Antona Lerchingerja (ok. 1720 – po 1787).¹¹

4.2 (Folklorne?) pesmi

Kadar farani Knežaka in sosednjih krajev že mnoga desetletja ali pa še več poromajo k podružnici sv. Hieronima nad Koritnicami, prepevajo pesem:

Radostno pojo zvonovi,
vabijo vse na goro.
Hčere, matere, sinovi
in očetje vsi gredo.

Svet' Jeronim, varuh fare,
mlade varuj vse in stare.
Kdor Jeronima časti,
se nikdar ne pogubi.

(Pavlovič 2019, natančnega datuma ni.)

Navedena pesem se je udomačila med lokalnim prebivalstvom, ker pa ima vlogo himnične pesmi ob svetnikovem prazniku, se je zaradi spoštovanja proces folklorizacije ni prijel.

Zgolj zaradi vezane besede – od štirih vrstic se kar tri ujemajo v dosledni ženski rimi – spada v to rubriko tudi naslednji, sicer novejši napis v cerkvi na Nanosu:

CERKEV SV. HIERONIMA
PRVIČ OMENJENA 1360
POSVEČENA 15. 9. 1624
BLAGOSLOVLJENA 16. 9. 1990

11 Sliko hrani Narodna galerija v Ljubljani. Objava: *Magnifikat* 6, št. 3 (marec 2019), notranji zavihek zadaj.

4.3 Folklorne pripovedi

V nasprotju z zgodovinopisjem, ki raziskuje, kaj se *je* zgodilo, slovstvena folkloristika sledi le temu, *kar se pripoveduje* – ne glede na to, ali se je zgodilo ali ne.

V žanrskem sistemu slovstvene folklore so folklorne pripovedi krovni pojem za vse prozne žanre: pravljica, povedka, anekdota, šala itd.

4.3.1 Pravlјica

1) Hieronim z levom je zelo pogost motiv upodobitve svetnika. Legenda pravi, da se je med popoldansko molitvijo betlehemskega samostanu približal ranjen lev. Menihi so zbežali, Hieronim pa ga je sprejel, kot so tedaj sprejemali romarje, mu očistil rano in ga nahranil. Lev se je udomačil. Da ne bi bil brez dela, so mu naložili nalogo, naj varuje osla na paši. Med opoldanskim počitkom so trgovci ukradli osla. Lev je moral odslej za pokoro opravljati opravila ugrabljenega osla. Ko je nekega dne prišla karavana s kamelami in ukradenim oslom mimo samostana, je lev mimoidoče napadel in jih prisilil, da so prišli v samostan. Menihi so prepoznali ukradenega osla, trgovci pa so priznali svoj greh. Nekateri razlagajo, da lev simbolizira Hieronimovo duhovno moč, pred katero so bili tudi njegovi nasprotniki nemočni. (Valenčič 2007, 54–55)

2) Ta pravljica ni z naših tal, morda pa so kdaj le vedeli zanjo na Taboru nad Vranskim. Če drugi ne, naročnik, vsekakor pa avtor kipa v podružnični cerkvi sv. Hieronima, saj je pregovorno najbolj izobraženemu krščanskemu svetniku dodal počivajočega leva. (Brezovnik 1919, 274)

Danes na Vranskem o tem menda nobeden ne ve nič,¹² čeprav je župnik (Turinek, 12. 8. 2020) zgodbo lepo obnovil:

12 Informatorke so bile, milo rečeno, začudene, kaj jih sprašujem. Ena od njih je na vprašanje, ali ve, zakaj ima svetnik zraven leva, iskreno odgovorila, da nima pojma, toda dodala: »Je že bil heroj.« Najbrž gre zaradi zvočne analogije za ljudsko etimologijo imena.

3) Siromak [lev] je okrog hodil s trnom in ni nič žalega naredil. Hieronim mu je trn izdrl. Zato ga lev ni ne napadel ne zapustil. Ljudje nič ne vedo o tem.

Pošteno je priznal, da jo tudi on pozna iz knjižnega vira (Miklavčič in Dolenc 1972, 678–686).

Prav gotovo pa so bile na naših tleh nekdanje žive variante, v katerih leva zamenjuje medved ali volk (Matičeto 1987, 163–200).

4.3.2 Povedke

Glede na status osebe bi pričakovali samo *legendne* povedke, a jih ni mogoče tako imenovati, ker so zelo sprofanizirane in ne dajejo nikakršnega odgovora na vprašanje o Hieronimovem rojstnem kraju. Prej so drugotnega nastanka, kot posledica, npr. pozidanih cerkva njemu v čast.

Bajčna povedka v eni sami povedi z dodanim komentarjem je vpletena v spominsko pripoved izseljenega domačina.

4) Kot smo prebrali, je bila pred koncem 19. stoletja pred cerkvico že takrat klonica, vendar z majhnim stolpom, ki so mu pravili lajblc in v katerem sta bila majhna zvonova, znotraj cerkve pa je bil leseni oltarček. V vežnih vratih je bilo malo okence brez šipe, ki je bilo dolgo približno 10 cm in visoko 5 cm. *Nekateri so čenčali, da skozi to okence ob enajstih ponoči pridejo duhovi v cerkev in jo zapustijo dve uri pozneje.* Namen omenjene reže je bil v tem, da so lahko romarji ali drugi popotniki dar oddali tudi med tednom (Koritnice).¹³

5) Pravili so, da je v njej zakopano veliko bogastvo, zato so vso okolico prekopali. Najbolj je sogovornika prizadelo, ko je prišel v cerkev in videl, kako so vandali odkopali tlak cerkve in sredi nje pustili odprto grobnico z okostnjakom.

13 O nekdanjem videzu je eden od izseljencev v Združene države Amerike z značilnim koriškim imenom Anton Tomšič, čigar oče je bil starešina ali ključar, pisal pred več kot 70 leti v časopisu *Ameriški Slovenec*. Gradivo za podružnično cerkev sv. Hieronima je zbral Gregor Budal. Posredovala Cecilija Pavlovič.

Prekopali in porušili so tudi oltar.

Ljudje vedo povedati, da so se ponoči videle luči, ko so hodili vandali prekopavat. (Kocjančič, julij 2020)

Dvakratno *razlagalna* je povedka o sv. Hieronimu na Taboru v župniji Vransko. Najprej zaradi starega ledinskega imena *Jeromen*. Vse vransko zaledje so domačini ali najbrž že predniki poimenovali po tem svetniku, kakor bi se dalo sklepati iz veljavnega imena katastrske občine. To bi seveda morali potrditi etimologi. Ali za to ledinsko ime vendar ne obstaja kaka druga bolj verjetna etimološka razlaga. Tudi nekatere hišne številke v bližini cerkve nosijo to ime. Nekateri med omenjenim ledinskim imenom Jeromen in zavetnikom cerkve sv. Hieronimom vidijo povezavo, a je ne znajo utemeljiti.

Pomenljiv je podatek, da je bila cerkev zgrajena v prvi polovici 15. stoletja, tj. v poznem srednjem veku v obdobju renesanse, ko se je Hieronimova veljava na splošno povečala. Zanimivo pa je, kaj je vplivalo na samcato štajersko lokacijo njemu posvečene cerkve (Zadravec 1993, 6).

Topografski povezavi se pridružuje zgodovinska:

6) Podružnična cerkev sv. Hieronima na Taboru blizu Vranskega stoji na razvalinah nekdanjega gradu oz. trdnjave in je še danes zavarovana s taborskim obzidjem. Že ime kraja pove, da je tako ali drugače povezana s Turki. Od tam se vidi skoraj vsa Savinjska dolina. Prvotno, še leta 1631, je imela le oltar sv. Hieronima.¹⁴

Največ *legendnih povedk* je povezanih z Nanosom:

7) Lokev je po številu prebivalcev (čez 1000) največja vas v Sloveniji: nahaja se 449 m nad morjem in je tako tudi najvišje ležeča vas na spodnjem Krasu, dobre pol ure hoda od Lipice. [...] Že od davnine je vas znana po staroslovenskih gradiščih na Vročah, ki so jih raziskovali arheologi.

---

14 Nato še oltar sv. Antona in sv. Jožefa. Prvotna cerkev je že iz prve polovice 15. stoletja.

Legenda pripoveduje, da je tam stal grad s kapelo, ob kateri je živel sv. Hieronim. Na neko pepelnično sredo so ljudje tam kar naprej v noč popivali, plesali in razsajali. V berača preoblečen svetnik jih je svaril, naj neha jo s tako brezbožnostjo, a so tega nadležnega tujca s kamenjem nagnali. Pozno po polnoči, ko so najbolj veseljačili, je završala strahovita nevihta, nebo se je razklalo, švigale so ognjene strele, zemlja se je stresla in zamažala. Naslednjega dne sta bila grad in kapela zravnana z zemljo in pod ruševinami se je še čulo žalostno tarnanje. Od velike žalosti je sv. Hieronim odšel na Nanos in tam živel kot puščavnik. V spomin na tega svetnika so Vipavci okoli l. 1730 začeli graditi na Nanosu cerkev sv. Hieronima (Lokev v Vipavski dolini). (Možina 1997, 88)

8) Na pobočju Nanosa, pod Plešo, stoji še danes cerkvica brez strehe in njeno kamenje je prav belo in izprano od sonca in zimskih viharjev. Pred več sto leti, ko tu še ni bilo cerkve, je imel na tem mestu svojo kolibo menih Hieronin [= Hieronim]. Bil je samotar, a dober človek. S tega mesta se še danes v jasnem vremenu vidi do morja. Zvečer je prižgal ogenj, da je mornarjem, ki so pluli, dajal znamenje, da se bližajo obali.

Bil je vremenar. Prebivalce Podnanosa in okolice je obveščal in svaril pred nevarnostjo toče in burje.

Po njegovi smrti so mu zgradili cerkvico, ki nosi njegovo ime (Vipava). (Stanonik 2003, 133–134.243)

9) Na Nanosu, kjer danes stoji cerkev, je v borni koči bival puščavnik Hieronim. K njemu se je po nasvete zatekalo obubožano ljudstvo, ki se je Hieronimu oddolževalo s hrano in najnujnejšimi življenjskimi potrebščinami. Hieronim pa je v zameno svojo hvalenost izkazoval s tem, da je zanetil kres na Grmadi, kadar se je bližala huda nevihta. V zahvalo naj bi mu pod Grmado ljudstvo postavilo cerkev (Nanos). (TIC Podnanos 2016; Kodre, 13. 6. 2020)

10) Izročilo pravi, da je cerkev sv. Hieronima stala v »borštu« pri Slavini, vendar jo je svetnik odnesel na Nanos, kjer so se tihotapci iz Čičarije v nji skrivali in jo večkrat oskrunili (Nanos). (TIC Podnanos 2016; Kodre, 13. 6. 2020)

11) Legenda govori, kako je svetnik skrival tihotapce v njej, in on naj bi jo tudi odnesel pod Nanos. (Lepote Slovenije 2020; Kodre, 13. 6. 2020)

12) Hieronim naj bi potoval v Rim in na hrbtu nosil kapelico; pot naj bi ga vodila čez strmi Nanos, kjer je počival ob neki skali ter se z roko naslonil nanjo, zaradi česar naj bi se poznali odtisi njegovih prstov, kapelico pa je pustil na kraju, kjer danes stoji cerkev (Nanos). (TIC Podnanos 2016; Kodre, 13. 6. 2020)

13) Skozi naše kraje naj bi po izročilu potoval sv. Hieronim. Ko je bil utrujen, se je ustavil in počival. Tako naj bi na kraju njegovega počitka nastala cerkev sv. Hieronima na Nanosu. Pred njo pa lahko vsakdo vidi kamen z odtisom njegove roke, kamor naj bi se ob počitku naslonil (Nanos). (Kodre 1999, 247)

14) Pivka – Hieronim. Odtis Hieronimove roke, nesel [kapelico?] od Razdrtega na Nanos.¹⁵

15) *Sv. Hieronim je poskrbel zase*. Je bilo tisti bot, ko se je zidalo pri sv. Hieronimu na Nanosu. Šembidski župnik zna povedat, kako je bilo en bot, ko so mu pripeljali pesek, v blagajni sv. Hieronima pa niti ficka. Župnik jih je povabil noter, da bi jih zamotil v pogovoru, zraven pa se je še z Bogom posvetoval, kakšen izgovor bi bil najbolj prepričljiv. V tistem času pa je še enkrat pozvonilo na vratih in noter je stopila ena neznana ženska in povedala, da bi rada darovala nekaj za cerkev sv. Hieronima. Župnik se jo je razveselil, preštel denar in bilo je do tolarja toliko, kolikor je bil dolžan delavcem. (Kodre 1999, 209)

16) Glede na ustno izročilo je bila [cerkev] postavljena že sredi 15. stoletja, torej še pred turškimi vpadi, in sicer na mestu, kjer naj bi neki pastir našel svetinjo omenjenega cerkvenega očeta (Koritnice pri Knežaku).¹⁶

15 Neznani pripovedovalec, posredoval Božidar Premrl, 26. 11. 1994.

16 Gradivo za podružnično cerkev sv. Hieronima zbral Gregor Budal. Posredovala Cecilija Pavlovič.

17) Legenda pravi, da so se v nebesih sv. Hieronim, sv. Miklavž in sv. Ahac vedno kregali. Bog se je zaradi tega razjezil in rekel: »Za kazen, ker se med seboj kregate, vas bom raztresel po Gori tako, da si boste sicer blizu, pa se vendar ne boste mogli gledati med sabo.« In zato so cerkve sv. Hieronima, sv. Miklavža in sv. Ahaca razporejene tako, da se med seboj ne gledajo (Nanos). (Kodre 1999, 250)

18) Bili so trije vitezi, ki so bili v vojski čudežno rešeni. Zaobljubili so se, da bo vsak zgradil svojo cerkev. Eden je zgradil cerkev sv. Hieronima na Nanosu, eden najbrž eno cerkev nekje v Dalmaciji, eden pa še nekje drugje. Ah, človek da stvari iz glave ... (Nanos). (Kodre 1999, 248)

19) Legenda pravi, da so zaradi nerazumevanja med sv. Hieronimom (njemu je posvečena cerkev na Nanosu), sv. Bricem (cerkev je sezidana nad Stranami) in sv. Lovrencem (cerkev nad Studenim) postavili cerkve za kazen tako, da se ne vidijo med seboj. (Pavlovič, 3. 6. 2020)

20) V zgurni dulini, ne, kukər je Juršče, Palčje, Kuritənce, tudi Bəč, te vəice tle, de naj ne bi jəmejli takeh velikeh katast... teh nesriəč, e, nəravneh, de kəj nəs varje ... nəd Kuritəncami je svetnik *sviet Jerumən* [podčrtala M. S.], təmlə nəd Tərnəm jə sviəta Trujica spiət, ne? Spiət ta svetnik – sviəta Trujica, in naj bi bli mi tle v enmi takmi varnəmi zavejtji, češ də nəs te svetniki varjejo (Juršče). (Žužek 2016, 95)

Zgodovinske povedke so razvrščene kronološko glede na čas objave. Presenetljivo je, da v najstarejši varianti tedaj še Milko Ukmar [= Matičetov]¹⁷ govori o figi – kot da bi tu še ne ravnal po strogih filoloških pravilih terenskega zapisovanja, temveč je v skladu z *licentio poetico* ustvaril samo-svojo zgodnico:

21) Nekdaj, ko še ni odtekala, je bila vsa Pivka krasno jezero, obrobjeno z gozdovi; saj je znano, da sta se sveta brata Ciril in Metod

17 Najbrž zaradi fašističnega nasilja skrit pod psevdonimom.

od Postojne do Razdrtega prepeljala v čolnu. *Sveti Hijeronim se je raje ognil jezera in šel okrog po rimski cesti. Morda ni imel občem plačati brodnika, morda se mu ni mudilo, morda pa ga je gnala skrb za duše in si je želel pridigati v Stranah pod figo,*¹⁸ *ki jo je bil zasadil njegov oče.* (Kajč 1939, 70–71)

22) Kraj cerkve [sv. Križa] dve tisi; zelo staro drevo, kjer je po legendi pridigal sv. Hieronim, in mlajše[.] (Savnik 1968, 265)

23) Tisa je največja in najpomembnejša znamenitost Stran. Po ustnem izročilu naj bi jo zasadili leta 350. Več kot 1600 let stara tisa je visoka 12 m, njen obseg je 384 cm in premer 122 cm, je druga najstarejša, toda najdebelejša v Sloveniji. *Po pripovedi naj bi jo posadil oče sv. Brica, sv. Hieronima in sv. Lovrenca. Sv. Hieronim naj bi pod njo tudi pridigal.* (Brovč 2002, 5)

24) Tisa v Stranah bi po mnenju gozdarjev na obseg debla utegnila biti stara od 900 do 1100 let. Ljudsko izročilo pa vendarle trdi, da je bila zasajena že leta 350 našega štetja. *Pod njo naj bi okoličane pokristjanjeval že sv. Hieronim, doma iz Stridona na Pivškem, kar bi lahko bila sedanja vas Starod ob cesti med Kozino in hrvaško Rupo).* Živel je v ne preveč oddaljenem Ogleju in v resnici je veliko potoval. (Kolenc 2002, 82; 2006, 288)

25) Tiso redko srečamo v teh krajih, pa tudi sicer na Slovenskem. Pod njo naj bi pridigali tako sv. Hieronim kot tudi sv. brata Ciril in Metod na poti v Rim (slednja okrog 865). Starost tise ni znana, vsekakor pa gre za redek primer skrbno ohranjenega drevesa, ki so ga zaradi zdravilnih in tudi strupenih učinkov občudovali že Kelti in Rimljani. Najbrž ni naključje, da je drevo ohranjeno na tem mestu, in sicer ravno v povezavi z izročilom o sv. Hieronimu. (Valenčič 2007, 148)

26) V letih 1560 so prišli Turki čez Petkovec. Ljudje so se zbalili za zvonove, zato so jih sneli in jih zakopali. Zakopali so jih med

---

18 Poznejši popravek na roko Milka Matičetovega.

dvema lipama, ki sta stali v ravni črti med zvonikom in Špekлом, blizu Brenčičeve in Ruparske meje. Turki so oskrunili cerkev in zakopali zadaj za cerkev enega izmed tovarišev, zaradi tega cerkev ni bila več romarska, ampak samo še podružnica vrhniške fare.

Na zvoniku je vklesana letnica 1721, ker je bil zvonik kasneje dograjen. (Kavčič in Bogataj, 2010, natančnega datuma ni.)

27) Topolovec v župniji Sočerga: Sv. Hieronimu posvečena cerkev je najstarejša na tem območju¹⁹ in je bila nekdaj pokopališka. Tja so nosili pokopavat z velikega območja redko poseljene Istre. To kažejo tudi zemljevidi. (Kocjančič, julij 2020)

28) V inventarju cerkve leta 1886 beremo, da je bila cerkev restavrirana in blagoslovljena ter da je imela en zvonik. Okrog cerkve so sledi hiš starega Topolovca. Prva hiša novega Topolovca je bila zgrajena 1713. leta. (Kocjančič, julij 2020)

Pri arheološkem raziskovanju se je videlo, da je bila cerkev večkrat porušena in predelana, enkrat celo požgana. Prebivalci so se umaknili zaradi pogostih napadov. S topovi naj bi jih napadali Hrpevci (naselje pri Borštu). (Kocjančič, julij 2020)

29) Področje je v sedemdesetih letih še spadalo pod hrvaško cerkveno oblast (poreška biskupija). Leta 1970 je pripovedovalec še hodil k hrvaškemu verouku. Ljudje so se uprli in zahtevali slovensko bogoslužje in verouk, ker so hodili v slovensko šolo. 1972 so dobili slovenskega duhovnika Antona Ličana. (Kocjančič, julij 2020)

30) Maša naj bi bila nazadnje 1952. Vzrok točno ni definiran. Ljudje pravijo, saj veste, kakšni časi so bili. (Kocjančič, julij 2020)

Naslednjo povedko je imeti za *razlagalno*, *legendno* ali *šaljivo*:

---

19 Geološka izkopavanja so pokazala ostanke keramike. Cele vreče so jih odnesli v muzej.

31) Govori se, naj bi sv. Hieronim hodil iz Zrenja do Topolovca petnajst dni in naj bi se ustavil v Topolovcu en teden. Na praznik sv. Hieronima je bilo vsa leta bogoslužje ne v cerkvi v Topolovcu, ker je bila zapuščena, pač pa v cerkvi v Hrvojih v cerkvi sv. Zenona drugo nedeljo v oktobru, ker naj bi v tem času tukaj [= v Topolovcu] bival sv. Hieronim. (Kocjančič, julij 2020)

Praviloma se god sv. Hieronima praznuje 30. septembra, najbrž tudi v Zrenju. Če je v Topolovcu oz. v cerkvi sv. Zenona v Hrvojih maša v ta namen šele drugo nedeljo v oktobru, je nastala šaljiva opazka, da hodi sv. Hieronim od Zrenja (na Hrvaškem) do Topolovca petnajst dni.

Prav tako je polivalentna naslednja povedka, po eni strani *zgodovinska*, po drugi *legendna*.

32) Gospodar Ugo Segre je bil dober in pošten. Ob razpadu Italije je nemška vojska prihrumela iz Kopra proti Bošamarinu 30. septembra, na god sv. Hieronima, ko je ravno potekala trgategv na posestvu in so možje stiskali grozdje. Bili so že pri kraju. Gospodar jih je zaprl v klet in jim naročil, naj tropine namočijo nazaj v vino in stiskajo naprej. Vedel je nemško, govoril z njimi in jih prepričal, da so to njegovi delavci, ki jih rabi za delo. Delavci so verjeli, da jih je rešil sv. Hieronim, ki so se mu priporočili. (Urbanaz in Rožac, julij 2020)

Ob variantah, ki so zbrane na enem mestu, smo priče motivni in oblikovalni pestrosti pa tudi dejstvu, da se je z leti motiv že tako izčrpal, da je od njega komaj še kaj ostalo.

Socialne povedke o romanju bi skoraj lahko uvrstili med navadne spomine nanj, vendar vsebujejo vsaj minimalno sled folklornega dogodka.

33) Štorija od *Jerumana*. En dan pred mašo sta šla Vipavka in mož po grozdje v Vipavo sama in vozičkom. Enkrat ponoči sta se odpravila nazaj u Knežak, da dá za mašo. Stari uoče je obljubu Toneti in Ireni (vnuku in vnukinji), da jima kupi grozdje pr Jerumani, in taku so se peš odpravili k maši. Pri maši sta bla z Ireno malu prisotna, saj sta skuzi misla na gruzdje. In taku sta

pršla Vipavka in muož k Jeruma maši na hitro prodala tu gruzdje (Koritnice pri Knežaku). (Pavlovič, 2. 6. 2019)

34) Moja prijateljica je povedala, da se spominja romanj pred letom 1964, ko še ni hodila v šolo. Ata je pripravil manjši voz legnar (nič lojtranc ni imel, samo ploh na sredi in pri strani dva količka) in napregel konja. Tete in ona so se postrani usedle na voz tako, da so jim noge visele dol. Na majhni ravnici pred cerkvijo sv. Hieronima se je voz pustilo. Konju se je dalo žakelj (vrečo) s senom okoli vratu, voz se je prižlajfalo. Konj je jedel in stal pri miru. Včasih so bili postavljeni trije vozovi skupaj. En človek je pazil, da se konji niso premikali. (Pavlovič, 2. 6. 2019)

35) Petinsedemdesetletna gospa z Juršč je rekla, da je kot majhna deklica z mamom parkrat poromala peš čez hrib Gradec k sv. Hieronimu nad Koritnicami. Tam so bili postavljeni trije štanti, na katerih so prodajali kič. (Pavlovič, 2. 6. 2019)

4.3.3 Anekdota

36) Tončka Kotnikova s Klenka je povedala, da je prvič poromala kot 10-letna deklica s svojo mamom k sv. Hieronimu nad Koritnicami. Takrat je bilo zelo polno ljudi na romanju, stali so tudi po griču. Na začetku je prišel župnik na cerkveni prag (ne spomni se njegovega imena) in zakričal: »Sveti Hieronim je bil hud mož.« Ona se je tega kričanja zelo ustrašila. Pa jo je mama potolažila in rekla, da je župnik to zakričal samo za začetek maše (*Koritnice*). (Pavlovič, 16. 6. 2019)

5 Spominske pripovedi

Z žanrskega vidika je naslednje pripovedi mogoče opredeliti kot spominske pripovedi, ki so iztočnica za folklorne pripovedi, vendar se še niso toliko sfolklorizirale, tj. obrusile, da bi jih lahko uvrstili v slovstveno folkloro, in po svoji funkciji spadajo v ustno zgodovino:

37) Leta 1930 je takratni župnik na shodu ob godu svetega Hieronima oznanil spremembo pri eni najbolj znanih molitev,

in sicer, da se bo namesto Češčena Marija molilo Zdrava Marija. Kot je še zapisal, so se ljudje novosti hitro prijeli. (Pavlovič, 2019/2020)

38) Če bi zidovi govorili, bi lahko povedali še marsikaj, a žal nimamo toliko časa, da bi našeli, kaj vse je Jeromen od tu videl in doživel: Februarja 1944 so vas obstreljevala nemška letala. Pri tem so bili ubiti trije vaščani, več je bilo ranjenih, zgorelo je nekaj hlevov in hiš. Med njimi s slamo krita Klemenova, v kateri je bilo ob drugem letalskem napadu tistega dne na Koritnice 15 ljudi, med njimi zdravnik in župnik. Vsi bi zgoreli, če ne bi ognja zaustavili oboki v kuhinji in sobah. (Pavlovič, 2019/2020)

39) Maja 1944 so nemški vojaki vdrli sem in pri tem polomili zunanja vrata cerkve in zakristije. (Pavlovič, 2019/2020)

40) Po vojni so nove oblasti tako kot drugod po državi pritiskale na župnike. »Leta 1946 ni bilo nič maše za shod pri svetem Jeromnu, ker so v Koritnicah naredili javen ples. Zaradi tega je bil župnik klican na OZNO – policijsko strahovlado – ker da ne privošči ljudem ene maše.« (Pavlovič, 2019/2020)

41) Med ljudmi, ki so se v stiskah zatekali tudi k priprošnjam Magdaleni Gornik, je bila namreč tudi ženska iz Koritnic, ki je bila obsedena osem let. Čeprav je obsedenka obredla številne božje poti – predvidevamo, da tudi nad rodno vasjo – ji je pomagala šele molitev omenjene mistikinje, s katero nista imeli drugega stika. Po besedah takratnega župnika v Sodražici, ki je sprva dvomil v pristnost obsedene Koričanke, je bila po posredovanju Gornikove odrešena zla. (Pavlovič, 2019/2020)

42) Otroci iz Koritnic so se skrivaj hodili kopat v majhno jezerce pri cerkvi sv. Hieronima nad Koritnicami. Če jih je pri kopanju dobil mežnar, so bili okregani in zapodil jih je domov. Zdaj je pri cerkvi zelo majhna lužica.²⁰

---

20 Povedala znanka, ki je doma iz Koritnic in je poročena v Trnje.

Spominski utrinki iz Bošamarina so le posredno navezani na slovensko zgodovino, saj je bila kapelica tesno povezana z italijanskimi prebivalci.

43) Ko je umrla gospodarjeva prva žena, so raztegnili od hiše do cerkvice rdečo preprogo, da so krsto nesli po preprogi v cerkev. (Urbanac in Rožac, julij 2020)

44) Začetki obnove cerkve segajo že dolgo, približno dvajset let, nazaj, v čas župnika Bogdana Vidmarja, ko so očistili njeno okolico. Obnovitev cerkve je finančno podprla škofija Koper.

6 Uvere in priprošnje

45) Pri cerkvi je izvir vode, ki je že od zdavnaj še posebej cenjena pri romarjih. Pravijo, da ima zdravilno moč, zato je šega, da mora romar pri njej poklekniti in si s to vodo umiti oči, pa bo bolje videl. Ta voda naj bi imela posebno moč tudi pri tistih, ki bi radi imeli otroke. Če si želijo deklico, morajo vanjo vreči sladkorček, če pa bi radi dečka, naj vržejo v tolmunček kepico soli ... (Petrič 2005)

46) Pri cerkvi je izvir vode. Ta voda naj bi imela posebno moč tudi pri tistih, ki bi radi imeli otroke. Če si želijo deklico, morajo vanjo vreči sladkorček, če pa bi radi dečka, naj vržejo v tolmunček kepico soli [...] Koritnice med Knežakom in Mašunom. (Pavlovič, 2019/2020)

47) Še po letu 1970 se je veliko deklet zaobljubilo in potem peš odšlo do sv. Jeronima prosit ga za dobrega moža. (Pavlovič, 2. 6. 2019)

48) Če je punca hotela dobiti fanta, je poromala k sv. Hieronimu, Jerumen rečemo v Kleniku. (Pavlovič, 16. 6. 2019)

49) Kot je zapisal prej omenjeni ameriški Slovenec, so se pred prvo svetovno vojno fantje, ki so odhajali na služenje vojaškega roka, shoda udeležili s klobuki, za katerimi so imeli pisane trakove,

segajoče do tal. Na prsih so imeli šopke dehtečih cvetic, ki so jim jih pripela ljubljena dekleta (*Koritnice*). (Budal in Pavlovič, 2019/2020)

50) V suši gredo s procesijo h cerkvici svetega Brica na Nanos. Mladina pa hiti k svetemu Hieronimu, tudi če ni suše. Dekleta prosijo za fante, fantje za dekleta. Trikrat je treba na to božjo pot, da je prošnja uslišana, samo Francka Zadretova je že prvič dobro naletela. (Kajč 1939, 69–72)

V tukajšnjih pripovedih in povedkah se prepletata mitološka/bajčna in predkrščanska²¹ verovajska plast. Metanje darov²² v vodo pomeni pravzaprav darovanje vodi (Stanonik 2017, 174–178). T. i. sladkorčki pa so očiten dokaz sodobne socialne kulture, saj nekdanji sladkorčkov niso poznali.

51) Sveti Hieronim je bil zavetnik otrok. Mama je molila k sv. Hieronimu, ko so bili otroci bolni, in ker je bila njihova družina številna, je bil vedno kdo bolan. (Pugelj, 9. 1. 2020)

52) Po prepričanju častilcev je sv. Hieronim tako mogočen priprošnjik, da ima moč izprositi milost v še tako hudi težavi ali stiski. Tako je že od nekdaj veljalo, da morajo domači, če kdo težko in dolgo umira, za »lažjo« smrt zanesti k sv. Hieronimu tri darove: olje ali svečo, žveplenke in denar. Potem se bo duša težko umirajočega lažje poslovila s tega sveta. (Petrič 2005)

53) Včasih so ob njih romali k svetemu Hieronimu, da bi se mu priporočili za srečno smrt in zdravje. Ob tem je imel pomembno vlogo tudi izvir ob cerkvici, češ da ima tamkajšnja voda zdravilno moč, še posebno za vid. Veljalo je, da je treba ob njem poklekniiti in si umiti oči. (Budal in Pavlovič, 2019/2020)

54) Moji spomini segajo v otroštvo, ko sem še ministriral v naši lepi cerkvici na gričku. Ministranti smo bili zadolženi, da smo po sv. maši, ki je bila enkrat tedensko, pazljivo pogasili sveče, še posebej

---

21 Včasih bi najbrž dejali: poganska.

22 Danes najpogosteje denarnih kovancev.

tiste na stopnici, katere so prinesli ljudje in so gorele na posebnem mestu. (Oblak, 24. 9. 2019)

55) Celo trgovka v vaški trgovini se je večkrat pošalila na račun teh sveč, češ da gredo najbolj v prodajo. Ko je 1984 umrl mežnar Novak, sem za njim prevzel to službo. Njegova žena je skrbela za cerkev še dve leti po njegovi smrti, tako da me je dobro vpeljala; med drugim mi je povedala, da vaščani prižigajo te sveče, ker se priporočajo k sv. Hieronimu za srečno zadnjo uro. Če je kdo dolgo ali težko umiral, so pa prinesli dari (darove) sv. Hieronimu. Te je prevzel mežnar ali so jih pustili kar pred cerkvenimi vrati. Darovi so vključevali liter jedilnega olja, nekaj sveč (običajno šest, za svečnike na oltarju) in nekaj denarja. Olje je potem pripravil na mizico v stekleno posodo z nekaj vode, oljem ter dušico, ki je plavalala na plutovini. To je bila kot večna lučka, ki se je ni ugašalo, mežnar je dolival olje, dokler ni pošlo, in skrbel za čistočo (Unec). (Oblak, 24. 12. 2019)

Za to šego so vedeli širše, moji stari starši izvirajo iz Mahnetov in Otanice, kjer so tudi vedeli zanjo. (Oblak, 24. 12. 2019)

56) Tudi cerkev na Nanosu je menda v davnih časih z oljem oskrbovala bogata družina iz Trsta. Ta šega je počasi ugasnila. Pod zvonikom včasih gori kakšna svečka v čast sv. Hieronimu. (Pavlovič, 24. 12. 2019)

7. Šege

Še najbolj ohranjajo prvotno cerkveno podlago za ohranjanje spomina na sv. Hieronima. Oboje, praznovanja v domačem kraju in romanje v drug kraj, je povezano s sveto mašo.

7.1 Praznovanja

Sv. Hieronim je zavetnik teologov, učenjakov, učiteljev, študentov, prevajalcev²³ in znanstvenih ustanov (*Petkovec*) (Kavčič in Bogataj, 2019).

Petkovec

Praznuje se slabo, ker je pred njim sveti Mihael, ki je farni zavetnik rovtarske cerkve. Na tisti dan, ko je god svetega Hieronima, je sveta maša v cerkvi na Petkovcu. Žegnanja pa tedaj ni, je namreč 10. avgusta Lovrencova nedelja. (Kavčič in Bogataj, 2019)

Žegnanje se praznuje v nedeljo, najbližjo 10. avgustu, godu sv. Lovrenca. Takrat se v zvoniku že zgodaj zjutraj (ob 4. uri) zberejo penkarji, ki udarijo nežno melodijo, in veselje jih je poslušati.

Na Petkovcu se penka [= pritrkava] še posebno slovesno na prvo *petkovsko nedeljo*, tj. na četrto velikonočno, in na žegnanje, tj. 10. avgusta, na sv. Lovrenca dan. (Kavčič in Bogataj, 2019)

Čelje

Hieronim je sicer zavetnik naše cerkve (Čelje v Brkinih), so se pa vaščani dosti bolj priporočali in častili Antona Puščavnika kot Hieronima. Imamo tudi njegovo kapelico in spomladi je bilo k njej »romanje« in »zaljubljen« (zaobljubljen) dan. Za sv. Hieronima poteka procesija okoli cerkve (za shod) prvo nedeljo po godu sv. Hieronima. (M. Krebelj, 8. 12. 2019)

Pred [drugo svetovno] vojno je procesija potekala do kapelice sv. Antona Puščavnika, ki stoji zunaj vasi, na križišču poti proti Ilirski

---

23 Prim. Napis v cerkvi na Nanosu:

ZAVETNIKU PREVAJALCEV

SV. HIERONIMU

ČAST IN SLAVA

DRUŠTVO ZNANSTVENIH

IN TEHNIŠKIH PREVAJALCEV

SLOVENIJE

NANOS 1. oktobra 1994. (Napis s fotografijo posredovala Cecilija Pavlovič.)

Bistrici, Premu, Brcam. Kapelica je bila postavljena v zahvalo za trgovanja (jabolka, slive, slivovec) in srečne poti domov. (Pugelj, 30. 12. 2019)

Stara mama pravi, da ni bilo nobenega posebnega obredja. Spekli so potico, kot za vsak večji praznik, se lepo oblekli (včasih je bila kaka nova oblekica za punce), šli k maši in nato pili, jedli in plesali.²⁴

Bošamarin (pri Kopru)

Po zanesljivih podatkih naj bi bila cerkvena zgrajena 1738, v času škofa Agostina Brutija in generalnega vikarja Don Andrea, kot zasebna kapela koprške družine Grisoni.²⁵ Nazadnje je bila zasebna last premožne družine Segre²⁶ iz Trsta. Gradič oz. vilo zraven je družina uporabljala poleti in ob spravilu pridelkov (vina) ter v času vojne, ker je bilo bolj varno kot v Trstu. Kadar je bila družina Segre v njej, so prihajali v kapelico maševat duhovniki iz Kopra. (Urbanaz in Rožac, julij 2020)

Da se je ohranila, sta bila zaslužna Laura in Nazario Urbanaz,²⁷ ki sta zanjo skrbela dolga leta, ko je bila pozabljena. Po vojni je bila cerkvena opuščena in je propadala. Veliko so iz nje pokradli in med poskusi kraje marsikaj poškodovali. Njegova mama je ves vrednejši inventar (svečniki, kelihi) na kolesu odpeljala na župnijo v Koper, kjer so ga shranili v cerkvi sv. Blaža.

Leta 1962 je bila kapela že v zelo slabem stanju. Leta 1968 so jo domačini ob pomoči celotne župnije in skupine prostovoljcev iz Belgije začeli obnavljati in jo pri tem obrnili za 180°. Še danes

24 Za sv. Antona pravi, da je bil »mali shod« in so ga Čeljani zelo »obrajali«. Malo ven iz vasi je tudi njegova kapelica. Po pripovedovanju sporočila M. Krebelj (8. 12. 2019).

25 Družina Grisoni je imela posest tudi v Topolovcu (Rožac, 28. 7. 2020).

26 Družina Segre je judovska družina, ki je bila spreobrnjena ali so se samo delali. Med fašizmom je gospodar prevzel mamin priimek. Podatke posredovala Ana Rožac, Rakitovec, Črni Kal, po zaslugi informatorjev: Mario Urbanac, Bošamarin 36, Koper, in župnikov: Bojan Ravbar, Župnija Strunjan, Jože Pegan, Župnija Lokavec, in Primož Krečič, Koper, ter objave: *Naša družina*, Oznanila, Koper, XXXVIII/33, 30. september 2012. (Arhiv župnije Marijinega vnebovzetja)

27 Gospa Laura je živel z njo od zaposlitve na posestvu leta 1937 do smrti leta 2019 (Urbanaz + Rožac, 2019/2020).

je tlakovana z enakim tlakom kot najlepša dvorana v gradiču. Leta 2012 je bila na novo restavrirana slika sv. Hieronima.

Zadnja leta je v kapeli maša na božič, veliko noč in na god sv. Hieronima (30. 9.).²⁸

Topolovec

Praznik sv. Hieronima so vsa leta praznovali, ne glede na to, da ni bilo bogoslužja v cerkvici, ker je bila zapuščena, v cerkvi v Hrvojih (posvečena sv. Zenonu) drugo nedeljo v oktobru, ker naj bi v tistem času tukaj [= v Topolovcu] bival sv. Hieronim. (Kocjančič in Rožac)

Tabor, Vransko

Glede na to, da je god sv. Hieronima 30. septembra, bi morala biti maša v ta namen prvo nedeljo v oktobru. Toda takrat je rožnovenska nedelja, ko je slovesna maša v romarski cerkvi na Čreti. Zato je »lepa nedelja« z mašo na Taboru nad Vranskim drugo nedeljo v oktobru, poleti pa četrto nedeljo v juniju, na nedeljo svetega Rešnjega telesa (Turinek, 12. 8. 2020).

Posebej sv. Hieronima pravzaprav nič ne praznujejo. Informatorji (družini Pečovnik, Vovk) imajo bolj v zavesti sv. Antona Puščavnika, ker se takrat prodajajo krače.

Ljubljana

Hieronimove maše v latinščini so vsako leto ob emonski krstilnici 30. septembra. Prim.:

Praznovanje godu »cerkvenega očeta s Krasa« v arheološkem parku Mestnega muzeja: V arheološkem parku Zgodnjekrščansko

28 Podatke posredovala Ana Rožac, Rakitovec, Črni Kal (po zaslugi informatorjev: Mario Urbanac, Bošamarin 36, Koper, in župnikov: Bojan Ravbar, Župnija Strunjan, Jože Pegan, Župnija Lokavec, in Primož Krečič, Koper, ter objave: *Naša družina*, Oznanila, Koper, XXXVIII/33, 30. september 2012.

središče na Erjavčevi cesti v Ljubljani je bila na god sv. Hieronima, 30. septembra, maša v čast temu svetniku, ki ga povezujejo z današnjim slovenskim ozemljem. Ob emonski krstilnici iz 5. stoletja je mašo v latinščini, torej Hieronimovem jeziku, daroval frančiškan p. Miran Špelič. (Hočevar 2018, 19)

7.2 Romanja

Medtem ko se praznovanja tičejo domačinov, se romanja nanašajo na ljudi od drugod, vsaj iz sosednjih far oz. župnij:

Nanos

Kapelica (na pol poti za na Nanos), posvečena sv. Hieronimu. Po maši pripravijo pogostitev. Ljudje se zadržijo dolgo gor. (Pavlovič, 11. 6. 2019)

Cerkev svetega Hieronima spada v župnijo Knežak (Pavlovič, 4. 7. 2016). Ker je romarjev dosti, se zatekajo na binkoštni ponedeljek k vipavskemu svetemu Hijeronimu na Nanos, septembra meseca pa k onemu nad Koritnicami. (Kajč 1939, 71)

Koritnice pri Knežaku

Ob vznožju snežniških gozdov na zgornjem robu Pivške kotline sta kar dve cerkvi; prva sredi vasi, ob pomembni povezavi med Knežakom in Ložem, je posvečena sv. Antonu Puščavniku, druga, »Jeromnova«, pa je postavljena na pobočju za vasjo, da se vidi daleč po vsej kneški fari in Pivški kotlini. To cerkev imajo vsi župljani, ne le Koritničani, za svojo. (Petrič 2005) Največ ljudi se od nekdanj – tako je ostalo do danes – pri Jeromnu zbere na njegov god, to je 30. septembra oz. na prvo oktobrsko nedeljo (Budal in Pavlovič, 2019/2020).

Koričani imajo namreč tri shode. Za sv. Jerumana, sv. Antona in sv. Marjeto. V vasi je namreč cerkev sv. Marjete, cerkev sv. Jerumana

je višje, takoj nad vasjo.²⁹ Omenja jo že Valvasor v *Slavi vojvodine Kranjske* (1689) in po ustnem izročilu je bila postavljena že sredi 15. stoletja, še pred turškimi vpadi. Češčenje sv. Hieronima na Notranjskem in Primorskem je živo že dolga stoletja in sega morda prav v pozno antiko. Starost cerkve potrjuje preprost kamnit križni obok s sklepnikom v prezbiteriju. Morda je iz stare romanske cerkvice, saj bi ga sicer, takrat ko so delali prezbiterij, prav gotovo »posodobili« v duhu gotike.

Stara slika, ki jo hranijo v kneškem župnišču, kaže skalnato po-bočje brez drevja. Le ob izviru stoji drevo. V letih po vojni, ko se je od tod izselilo veliko domačinov, je nekdanje pašnike zaraslo grmičevje in drevje.

Cerkev sv. Hieronima in tolmun z izvirov vode ob njej obdaja kamnit zid. Pred vhodom je lopa in ob njej prizidana kašča, kjer so, kakor povedo domačini, shranjevali krače, olje, moko in druge da-rove, ki so jih nekoč polagali romarji in čistilci na Jeromnov oltar.

Obisk sv. Hieronima je lep ob vsakem času, posebno ob jasnem vremenu, ko se odpre pogled na vrhove daleč tja do Triglava in še dlje. (Petrič 2005)

K sv. Hieronimu romajo ob »marčnih petkih« (vseh petkih v marcu) verni iz okoliških vasi, da na priprošnjo velikega cerkvenega učitelja prosijo za zdravje, počastijo trpečega Odrešenika z molitvijo križevega pota in se udeležijo mašne daritve.

V Koritnice so romali za shod iz Merč,³⁰ Trnovega, Ilirske Bistrice, Šembij ... (Pugelj, 30. 12. 2019) Iz Klenika so romali peš čez Hrib, mimo Drskovč do Bča. Od cerkve na Bči so šli čez Tuščak do cerkvice sv. Hieronima. Na romanje k sv. Hieronimu so hodili vsi iz Kastava, njim so domačini rekli

29 Jožica Samsa, Šembije. Zapisala Cecilija Pavlovič, Klenik, 2. 6. 2019.

30 »Moja 98-letna sosedja Ida je bila rojena v Merečah. Pogosto je šla k stari mami v Knežak in romala k sv. Hieronimu (Jeronimu). Od Mereč do sv. Hieronima je 7 kilometrov.« (Pavlovič, 2. 6. 2019)

Čiči. Tisti poti, po kateri so prihajali, so domači pravili Čičkova pot. Tudi romarji iz Zabič so prihajali po tisti poti.

Iz spomina se še utrne kakšno drobno doživetje:

57) Stric Žepanov iz Trnja je peljal z vozičkom ženo in sorodnico k sv. Hieronimu.

58) Preden sem se poročila, sem poromala zadnjič. To je bilo leta 1957. S sestro sva se peljali s kolesom. V hrbet nama je pihala tako močna burja, da sva prišli kar s kolesom gor. (Pavlovič, 16. 6. 2019)

59) Romarji so z vrha vzpetine gledali ljudi, ki so prihajali z vseh strani. Pri izviru so si umili oči. To je bila lepa romarska pot. Steze so vodile do tja, prečkati je bilo potrebno ograde. Tisti čas je raslo veliko gob – kukmaki, marele. Ščasoma so se poti zabrisale, saj se danes na romanje pripeljejo z avtomobili. (Pugelj, 30. 12. 2019)

Petkovec

V letu 1150 so že naredili cerkev sv. Hieronima na Petkovcu, ki se je takrat še imenoval Kozji parkelj. Kip sv. Hieronima so kupili v Vidmu (Udine). Ta cerkev je postala romarska cerkev. Romarji so hodili od vseh strani. Vsako leto jih je bilo več in s tem se je množilo število hišic po Kozjem parklju. V Rupi so napravili veliko hišo, gostilno, da so tam prenočevali. Desetino so dajali kmetje vrhniškemu graščaku vsako leto na kvatrni petek v jeseni. Zato imenujemo danes ta kraj Petkovec namesto Kozjega parklja. Cerkvi se od tedaj reče sv. Hieronim na Petkovcu. (Kavčič in Bogataj, 2019)

Topolovec

Po obnovi cerkve so se odločili, da bodo imeli majhno romanje k sv. Hieronimu vsako leto na zadnjo nedeljo v avgustu. Kar je bilo storjenega, je bil v vseh letih iniciativna sila moj sogovornik. (Kocjančič, julij 2020)

Ob obeleževanju smrti svetega Hieronima (419–2019) so bili v koprski škofiji sklicani naslednji romarski shodi:

24. 4. 2019: *Koritnice* (župnija Knežak): bralci božje besede in člani svetopisemskih skupin;

25. 5. 2019: Čelje (župnija Ilirska Bistrica): pevci cerkvenih in posvetnih zborov;

29. 6. 2019: *Kozana* (župnija Biljana): vzgojitelji, učitelji, profesorji;

27. 7. 2019: *Bošamarin* (župnija Koper): katehistinje in katehisti;

31. 8. 2019: *Topolovec* (župnija Sočerga): romarji in pohodniki;

29. 9. 2019: *Nanos* (župnija Podnanos): vsi verniki.

8 V premislek

1. Če je pravilno sklepanje, da je kapelica sv. Jeronima le narečni izgovor za sv. Hieronima, prvo mesto kronološko in motivno vsekakor pripada naslednji zgodovinski povedki:

59) Iz listin Ivanovych pozorno pročitanych se vidit, da jest vladikovina Metodova segnula iz jedne strany překo Dravy i Savy přema Dalmacii, iz druge překo Dunaja. Vslěd toga razmatranja se mi napokon verōjatna činit pripovědka, která se do sadašnjega stolětja vzdizáše medju Slovenci, naime: da jest sv. Metod misu čital v kapelici *sv. Jeronima* [= Hieronim] upravo poleg župnoe crkvy Jereninské v Slovenskyh goricah, no ta kapelica jest žalibože zapuščena. (Raić 1853, 101–102)

Glede na to, kako Božidar Raić naslavlja staro kapelico zraven jareninske cerkve, se ni mogoče otresti vtisa, da je iz nje izpeljano krajevno ime, ki mu

botruje slavni Hieronim. Prim. *sv. Jeronim* < Hieronim.³¹ Štiri leta pozneje se ta kapelica še omenja, vendar žal brez poimenovanja. »Žadi za cerkvo stoji stara kapela iz močnega zidovja.«³² Nepodpisani dopisovalec v *Novice*, najbrž kar Davorin Trstenjak, kot zavetnika kapelice namesto Jeronima omenja Mihaela.

To dejstvo utegne potrditi sporočilo, da so na svodu jareninske cerkve štirje klasični cerkveni očetje: sv. Avguštin, sveti Hieronim, sveti Ambrož in sveti Gregorij.³³ Seveda bi bilo treba ugotoviti, kdaj so bili vsi navedeni štirje očetje prvič naslikani.

2. Nobenega slovenskega niti vremenskega pregovora ni, ki bi bil povezan s svetim Hieronimom, čeprav je nekdam v vinorodnih krajih njegov god vsako leto zaznamoval rok, do katerega naj bi bilo obrano grozdje. Tako izročilo se je ohranilo iz goriških Brd: »Na god našega zavetnika svetega Hijeronima pa je bilo še do *šestdesetih* let 20. stoletja treba spraviti glavni pridelek – grozdje za vino. Danes je trgatev 30. septembra praviloma že končana, zavetnika pa počastimo s slovesnejšo mašo.«³⁴

Prav to, da je bilo pri romarskih cerkvah sv. Hieronima na razpolago vipavsko grozdje, se je romarjem v Koritnice pri Knežaku in v Čelje pri Ilirski Bistrici zelo vtisnilo v spomin:

60) Včasih so za sv. Jerumana jedli v Koritnicah prvo grozdje.

61) Z Vipavskega so pripeljali z majhnimi vozički grozdje, breskve in fige in jih prodajali pod cerkvijo. To vse se je dogajalo za časa Italije.

31 Jezikoslovcem predlagam, da preverijo to trditev.

32 Starinar [= arheolog] Knafel trdi, da je stara čez tisoč let, in stari ljudje pomnijo maše v njej, drugi trdijo, da je le »kostnjak [shramba za kosti, ki so jih izkopal iz grobov pokojnih] 'karner' in pravljica dvomljiva«. Vendar ta steber propade, »ker se omenjena pravljica težko bode dala dokazati, ali nam ni vsak govoreč Slovenec in vsak slovensko govoreč kristjan živa priča in dokaz, da imamo tudi mi Slovenci sveta Cirila in Metoda praznovati« (1862, 392).

33 Sporočilo in priponka z omenjeno fresko na svodu, e-mail 13. 1. 2020. Za pomoč se zahvaljujem Neži Neuvirt iz Jarenine.

34 Praznovanje 1600. obletnice smrti svetega Hijeronima (Zuljan, 31. 5. in 29. 6. 2020).

62) Spomnila se je tudi na Vipavce, ki so prodajali grozdje (Pavlovič, 16. 6. 2019).

63) Vsako leto so bili pri cerkvi postavljeni štanti. Marija iz Vipave je nosila prodajat tisto sadje, ki je bilo zrelo jeseni. (Pavlovič, 21. 6. 2019)

64) Pred vojno je procesija potekala do kapelice sv. Antona Puščavnika, ki stoji zunaj vasi, na križišču poti proti Ilirski Bistrici, Premu, Brcam. Kapelica je bila postavljena v zahvalo za trgovanja (jabolka, slive, slivovec) in srečne poti domov. (Pugelj, 30. 12. 2019)

65) Ob razpadu Italije je nemška vojska prihrumela iz Kopra proti Bošamarinu 30. septembra, na god sv. Hieronima, ko je ravno potekala trgategv na posestvu in so možje stiskali grozdje. Gospodar je znal nemško in jih prepričal, da so to njegovi delavci, ki jih rabi za delo. Delavci so verjeli, da jih je rešil sv. Hieronim, ki so se mu priporočili. (Urbanaz in Rožac, julij 2020)

Za pravo vzhičenje nad tem se je treba vživeti v okoliščine, da tedaj ni bilo velikih trgovskih središč, v katerih je bolj ali manj celo leto na voljo sadje s kateregakoli konca sveta:

Po drugi svetovni vojni se je vse spremenilo, ni bilo več toliko ljudi za praznik k Jeronimu (Pavlovič, 2. 6. 2019).

3. Ob dveh še kolikor toliko živih Hieronimovih romarskih cerkvah na Notranjskem (Koritnice, Čelje) povzroča začudenje, da je v bližini tudi cerkev, posvečena sv. Antonu Puščavniku, na Taboru pri Vranskem pa so kar v cerkvi sv. Hieronima dodali še oltar sv. Antona Puščavnika in informatorji nesramežljivo in po pravici navajajo, da so se verniki že nekdaj, danes pa se sploh zatekajo bolj k sv. Antonu Puščavniku kot k sv. Hieronimu.

4. Do danes se je ohranila navada, da so v njegovi cerkvi³⁵ svete maše vsak petek v marcu. Zanje se je udomačilo ime »marčni petki« (Pavlovič, 21. 6. 2019). »Petkovska nedelja« pa je v pravkar omenjeni župniji Rovte prvo nedeljo po godu sv. Hieronima, navadno je to prva nedelja v oktobru (Kavčič in Bogataj, 2019).

Če bi se ugotovilo, da je takega ali drugačnega prepletanja med dvema starodavnima svetnikoma še več, bi se kazalo vprašati, kaj, kdaj in zakaj je do tega prišlo in kaj je na to vplivalo. Res je, da sta si bila časovno narazen zgolj za slabi dve stoletji in da je bil v zadnjem obdobju Hieronimovega življenja njun življenjski stil deloma podoben, saj je Antonovo zatajevanje nanj napravilo velik vtis (Valenčič 2007, 24.43), sicer pa sta si bila zelo različna.

Skratka, vsaka raziskava res skuša na kaj odgovoriti, navadno pa le odpre kopico novih vprašanj. Npr., zakaj je sv. Hieronima prekrilo praznovanje sv. Antona Puščavnika? So temu res botrovale svinjske krače?

Sklep

Hieronim je mož, ki je živel v naših krajih in je bil ponosen na rojaka Viktorina Ptujskega, ki je živel stoletje in še malo pred njim. Rekel mu je *Victorinus noster*.

Po dosedanjem védenju je zelo malo folklornega gradiva o sv. Hieronimu na naših tleh. Zato je v tukajšnjem prispevku upoštevano prav vse, kar je bilo po zaslugi štiriindvajsetih navedenih informatork in informatorjev mogoče dobiti na terenu od razpisa za simpozij jeseni leta 2019 do priprave tega članka, četudi ni vse prav kvalitetno.

Iz razpršenih folklornih drobcev ni mogoče trditi, da kaj pripomorejo k reševanju vprašanja o umeščenosti Hieronimovega rojstnega kraja.

35 Že pred koncem 19. stoletja je bila pred cerkvico »klonica« z majhnim stolpom, ki so mu pravili »lajblc«, v katerem sta bila majhna zvonova, znotraj cerkve pa je bil leseni oltarček (Koritnice). O nekdanjem videzu je eden od izseljencev v Združene države Amerike z značilnim koriškim imenom Anton Tomšič, čigar oče je bil starešina ali ključar, pisal pred več kot 70 leti v časopisu *Ameriški Slovenec* (2019, natančnega datuma ni). Gradivo za podružnično cerkev sv. Hieronima je zbral Gregor Budal (Pavlovič, 2019/2020).

Omogočajo pa slutnjo, da bi bilo mogoče na to misliti nekdej, ko je zagotovo še obstajalo bolj bogato folklorno gradivo.

Iz navedenega terenskega gradiva, ki pa ne zajema vseh lokacij, koder so cerkve sv. Hieronima, se dá slutiti, da je bil sveti Hieronim nekdej cenjen priprošnjik za »lahko smrt« in srečno zadnjo uro. Mogoče bo ta objava obudila še kakšen globlji spomin nanj.

Izhodišče za raziskavo je bilo pri vseh omenjenih podružničnih cerkvah sv. Hieronima enako, le pripravljenost za sodelovanje in odziv s terena sta bila zelo različna, najbrž tudi glede na še ohranjeno živo izročilo. To se snovno deloma prepleta s siceršnjo folklorno tradicijo, deloma pa se navezuje na ustaljene cerkvene pobožnosti. Nikakor pa ni mogoče ničesar iz zbranih folklornih drobcev vključevati v odgovore na vprašanje o kraju Hieronimovega rojstva.

Terenski viri

Za sodelovanje in požrtvovalnost se zahvaljujem naslednjim informatorjem/informatorkam:

Bogataj, Metka: Rovte.

Budal, Gregor: Radio Slovenija.

Cek, Danijel: Podgrad, Hrušica.

Čeligoj, Vojko: Ilirska Bistrica.

Kavčič, Hieronim: Rovte.

Kerševan, Nada: Koper.

Kocjancič, Miro: Topolovec.

Kodre, dr. Petra: Ajdovščina.

Kodrič, Tomaž: Podnanos.

Krebelj, Jana: Ljubljana.

Krebelj, Marija: Ljubljana.

Neuvirt, Neža: Jarenina.

Oblak, Jože: Unec.

Pavlovič, Cecilija: Klenik, Košana.

Pečovnik, (družina) Jože: Jeronim, Vransko.

Pugelj, Sabina: Ilirska Bistrica.

Rožac, Ana: Rakitovec, Črni Kal.

Samsa, Jožica: Šembije.

Šrmpf Valentin, Katarina: Goriška brda.

Turinek, Jože: Vransko.

Urbanaz, Mario: Bošamarin.

Vovk (družina), Jože: Jeronim, Vransko.

Zuljan, Irena: Kozana, Goriška brda.

Zupancič, Urška: Tabor, župnija sv. Jurij, Savinjska dolina.

Objavljeni primarni viri

Brezovnik, Katja. 2019. *Vransko skozi čas*. Vransko: Občina Vransko.

Brovč, Gabriela. 2002. *Strane. Prestop: časopis za obveščanje in prijetno branje* 9/82.

Kajč, Milan [= Matičetov, Milko]. 1939. *Petrov sin in drugi spisi*. Biblioteka za pouk in zabavo 23. Gorica: Unione Editorale Goriziana.

Kodre, Petra. 1999. *Slovstvena folklor* v Podnanosu. Diplomski naloga. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Kolenc, Drago. 2002. *Kraji, kjer je prepil doma*. Postojna: Galerija 2.

---. 2006. *Dober dan, Krpanova dežela*. Postojna: Notranjsko-kraški regionalni zavod za turizem.

Možina, Boris. 1997. *Lokev na Krasu, čudežni oreh (Iz naše preteklosti). Jadranski koledar*.

Petrič, Franci. 2005. Sv. Hieronim pri Knežaku. *Kam.si*. 28. 6. https://www.kam.si/sv_hieronim_pri_knezaku/ (pridobljeno 19. 12. 2019).

Raič, Božidar. 1853. Ciril i Metod: Prva jeveroučitelja slovenskaja. *Zora jugoslaven-ska* 2: 101–102.

Stanonik, Marija. 1985. Sveti Hieronim. V: *Letopis Cerkve na Slovenskem*. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat.

---. 2003. *Slovenske povedke iz 20. stoletja*. Celje: Mohorjeva družba.

---. 2012. Sveti Hieronim. *Naša družina* 37: 33–30.

---. 2019. *Magnifikat* 6/3: [zavihek od znotraj zadaj].

Sekundarna literatura

- Baucer, Martin.** 1991[1663]. *Zgodovina Norika in Furlanije*. Sveta Gora nad Gorico; Ljubljana: Slovensko bibliofilsko društvo.
- Bratina, Lojze.** 2008. *Skozi svetlobo dni in temo noči*. Ljubljana-Dravljje: Župnijski zavod.
- Brezovnik, Katja, ur.** 2019. *Vransko skozi čas*. Zbornik prispevkov. Vransko: Občina.
- Gestrin, Ferdo.** 1978. Migracije Slovanov v Italijo. *Zgodovinski časopis* 32, št. 1–2.
- . 1978. Migracije Slovanov v Fanu. *Zgodovinski časopis* 32, št. 4.
- Gilson, Etienne.** 2017. *Heloiza in Abelard*. Prev. Andrej Capuder. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Hočevvar, Ksenja.** 2018. Hieronimovi smo. *Družina* 67, št. 41: 19.
- Lepote Slovenije.** 2020. Cerkev svetega Hieronima. <https://www.lepote-slovenije.si/cerkev-svetega-hieronima/> (pridobljeno 13. 6. 2020).
- Matičev, Milko.** 1987. Po sledovih medveda s Križne gore. *Loški razgledi* 34: 163–200.
- Mihelič, Darja.** 1977. Karantanija v očeh zgodovinarjev od konca 15. do 18. stoletja. *Zgodovinski časopis* 31/3: 287–328.
- Miklavčič, Maks, in Jože Dolenc.** 1972. Sveti Hieronim. *Leto svetnikov*, Zv. 3, 678–686. Ljubljana: Zadruga katoliških duhovnikov.
- Pavlič, Ivan.** 1886. Češčenje ss. Cirila in Metoda. V: Anton Žlogar, ur. *Zbornik cerkvenih govorov na slavo ss. Cirilu in Metodu*. Ljubljana: [samozaložba].
- Petrič, Franci.** 1996. Sveti Hieronim. *Družina* 45/37: 24.
- Prijatelj, Ivan.** 1911. Slovenščina pod Napoleonom. *Veda* 1: 125–137.
- Scaletti, Fabio.** 2019. *Leonardo genij: 500 let*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Savnik, Roman, ur.** 1968. *Krajevni leksikon Slovenije*. Zv. 1. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Stanonik, Marija.** 1999. Matija Naglič, gorenjski bukvnik, med nebom in zemljo (Zg. Bela pri Preddvoru 1799–1854). V: *Preddvor v času in prostoru*, 215–232. Preddvor: Občina Preddvor.
- . 2001. *Teoretični oris slovstvene folklorne*. Ljubljana: Založba ZRC.
- . 2017. *Etnolingvistika po slovensko*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Stegenšek, Avguštin.** 1905. *Dekanija Gornjegrajska: Cerkevni spomeniki lavantinske škofije*. Maribor: [samozaložba].
- Škunca, Stanko Josip.** 2018. *Sveti Jeronim naš zemljak iz Stridona*. Reka: Ogranak Matice hrvatske u Rijeci.
- TIC Podnanos.** 2016. Podružna cerkev sv. Hieronima na Nanosu. *TIC Podnanos* <http://www.tic-podnanos.si/podnanos/cerkve/podruzna-cerkev-sv-hieronima-na-nanosu/> (pridobljeno 13. 6. 2020).
- Valenčič, Rafko.** 2007. *Sveti Hieronim – mož s Krasa: Prispevek k ubikaciji Stridona, rojstnega kraja sv. Hieronima*. Ljubljana: Družina.
- Zdravec, Jože.** 1993. Vrh gore taborske kot bela golobica: Nad taborskim obzidjem pri Vranskem spet vsa lepa cerkev sv. Jeronima. *Družina* 42 (18. 7): 6.

Znanstvena knjižnica 66

Tanja Pate

Kronična bolezen v družini

Kronična bolezen pomembno poseže v vsakodnevno življenje posameznika in njegove družine. Bolezen se nepovabljen vrine pred osnovno nalogo staršev, partnerjev, sorojencev. Celotna družina se mora soočiti z izgubo možnosti, ki bi jih življenje predpostavljalo, spremeniti že vzpostavljene čustvene, miselne in vedenjske vzorce ter razviti nove, ki bodo omogočali prilagoditev na novo situacijo, nadaljnji razvoj in funkcionalnost.

Ljubljana: Teološka fakulteta, 2019. 112 str.

ISBN 978-961-6844-72-7, 11 €

Knjigo lahko naročite na naslovu:

TEOF-ZALOŽBA, Poljanska 4, 1000 Ljubljana;

e-naslov: **zalozba@teof.uni-lj.si**